

УДК 37.035:378+316.46](045)

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16\(34\)-357-370](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-16(34)-357-370)

Стрельбицька Світлана Михайлівна кандидат педагогічних наук (Ph.D), старший викладач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту, Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», провулок Нахімова, 8, м. Одеса, 65000, тел.: (048) 770-34-27, <https://orcid.org/0000-0002-1085-2456>

СОЦІАЛЬНА ЗРІЛІСТЬ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Анотація. Стаття присвячена теоретичному осмисленню та аналізу тенденцій щодо висвітлення проблеми визначення сутності поняття «зрілість», «соціальна зрілість», «лідерські якості» як наукових дефініцій. Разом з тим, охарактеризовано різноманіття і протиріччя авторів у тлумаченні феномену «зрілість» і «соціальна зрілість». Відзначено, що попри наявність великої кількості наукових досліджень з приводу означених понять, вони залишаються і досі дискусійними та потребують більш детального вивчення. З'ясовано складові елементи та показники соціальної зрілості особистості здобувача освіти. Розглянуто теоретичні аспекти соціальної зрілості, як фактору розвитку лідерських якостей в умовах інноваційного освітнього середовища. Обґрунтовано важливість соціальної зрілості здобувача освіти як фактору розвитку лідерських якостей в умовах інноваційного освітнього середовища. Відтак, соціальну зрілість представлено як сукупність інтегрованої, комплексної здатності та готовності здобувача освіти до самостійного, відповідального визначення власної соціальної позиції, за допомогою якої її особистісний, соціальний, комунікативний, творчий та професійний потенціал будуть реалізовуватись в повному обсязі. Інноваційні процеси з модернізацією освітньої галузі, висувають принципово нові вимоги до підготовки здобувачів освіти. Тож, нині формування та розвиток соціальної зрілості здобувачів освіти виявилось однією з найважливіших для соціально-економічного та духовного розвитку суспільства і держави загалом. Так, соціальна зрілість характеризує конкурентоздатного, компетентного, соціально активного та відповідального здобувача освіти, зі сформованими соціальною позицією й лідерськими якостями. Такий здобувач здатний до взаємодії й співробітництва, спільної роботи в команді та готовий у ситуації вибору до самостійного прийняття рішень. Важливо, що це все визначає його успішність у майбутній професійній діяльності та забезпечує динамічність і

мобільність його особистісного та професійного розвитку як громадянина, патріота й майбутнього громадського діяча, здатного та готового вносити якісні зміни у сьогодення та майбутнє нашої країни.

Ключові слова: зрілість, соціальна зрілість, лідерські якості, інноваційне освітнє середовище.

Strelbytska Svitlana Mykhailivna Candidate of pedagogical sciences (PhD), senior lecturer at the department of pedagogy and educational management, communal institution of higher education «Academy of postgraduate education of the Odesa regional council", Nakhimova Ave., 8, Odesa, 65000, tel.: (048) 770 3427, <https://orcid.org/0000-0002-1085-2456>

SOCIAL MATURITY AS A FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF LEADERSHIP QUALITIES IN THE CONDITIONS OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Abstract. The article is dedicated to the theoretical understanding and analysis of trends in order to elucidate the problem of the essential essence of the concepts of “maturity”, “social maturity”, “leadership qualities” as scientific definitions. At the same time, the diversity and diversity of authors in the discredited phenomenon of “maturity” and “social maturity” is characterized. It is noted that while there is a great deal of scientific research into the drive of meaning, it is clear that they are no longer controversial and will require more detailed research. The warehouse elements and indicators of social maturity and educational attainment are identified. The theoretical aspects of social maturity are considered as a factor in the development of leadership skills in the minds of an innovative educational environment. The importance of social maturity in education is emphasized as a factor in the development of leadership skills in the minds of an innovative educational environment. Thus, social maturity is presented as the totality of an integrated, complex knowledge and readiness to reach an independent, consistent value of a powerful social position, in addition to Their special, social, communicative, creative and professional potential will be realized in a permanent relationship. Innovative processes with the modernization of lighting galleries provide fundamentally new possibilities for the preparation of lighting equipment. Also, the formation and development of social maturity of educationalists has become one of the most important for the socio-economic and spiritual development of marriage and the state. Thus, social maturity characterizes a competitive, competent, socially active and well-educated person with a well-formed social position and leadership qualities. Such education is established before interaction and training, working together in a team and being prepared for the situation before making an independent decision. It is important that all this means the success of

your current professional activity and ensures the dynamism and mobility of your special and professional development as a citizen, a patriot and a future a new enormous figure, distinguished and ready to make clear changes in our land today and in the future.

Keywords: maturity, social maturity, leadership qualities, innovative educational environment.

Постановка проблеми. В умовах модернізації нинішньої системи освіти України пов'язаної з викликами її інтеграції в європейській і світовий освітній простір, відбулося переосмислення пріоритетів, ціннісних орієнтацій, стратегічних напрямів і шляхів розвитку ринку праці, суспільства й держави в цілому, що в свою чергу спричинило висунення нових вимог до особистості сучасного здобувача. Серед яких найважливішими було визначено відповідність його компетентності вимогам інформаційного суспільства, знаходити вихід у складних ситуаціях, приймати нестандартні рішення, відповідальність, гнучкість, ініціативність, особистісне самовизначення, прояв лідерських позицій, здатність адекватно реагувати на виклики часу, активне включення в соціальне життя країни, впевненість, емпатійність, готовність до ефективної комунікації та співпраці, самоуправління, самоконтролю, самоосвіти й самовдосконалення.

За таких обставин, перспективою подальшого політичного, соціально-економічного, духовно-культурного розвитку суспільства й держави є формування покоління нового типу – компетентних, конкурентоздатних, соціально зрілих, креативних, зі сформованими лідерськими якостями здобувачів, готових і здатних згуртувати команду, сформулювати перед нею перспективні завдання, підтримати в скрутну хвилину та повести за собою для досягнення поставлених цілей. До того ж, такі здобувачі відрізняються наявністю високого рівня професійної культури, академічною та соціальною мобільністю, самостійністю в прийнятті відповідальних рішень, уміннями відходити від стереотипів, досліджувати та пропонувати якісно нові ідеї вирішення професійних завдань, готовністю конструювати простір майбутньої професійної діяльності та здатністю в ситуаціях соціально-економічних змін адаптуватися до вимог швидко мінливого світу.

Зауважимо, що ключову роль у формуванні таких фахівців відіграють якраз заклади освіти, що забезпечують створення інноваційного освітнього середовища в якому відбувається розвиток вільної, ініціативної, активної й соціально зрілої особистості та реалізацію її творчого потенціалу. Відтак, саме заклади освіти, що безпосередньо займаються підготовкою таких здобувачів, відіграють вирішальну роль у формуванні у них соціальної зрілості, котра є найважливішою характеристикою особистості сучасної людини. Водночас, сьогодні все більше зростає інтерес до вивчення соціальної зрілості як

фактора, котрий впливає на формування та розвиток лідерських якостей здобувачів освіти, що обумовлено необхідністю підготовки молодого покоління до викликів сьогодення. Так, лідер, який володіє високою соціальною зрілістю, може ефективно керувати командою, сприяти розвитку та впроваджувати новаторські ідеї в інноваційному освітньому середовищі. Уміння адаптуватись до змін, ефективно взаємодіяти з оточуючими та висловлювати ідеї стає важливим фактором успіху у складних реаліях сьогодення. Через те, саме соціальна зрілість надає можливість здобувачам освіти розуміти та ефективно взаємодіяти в соціальних ситуаціях і стає ключовим елементом успішного лідерства. Таким чином, проблема вивчення впливу соціальної зрілості на формування лідерських якостей стає стратегічно важливою для подальшого розвитку особистості в інноваційному освітньому середовищі. У цьому контексті, актуально дослідити соціальну зрілість як важливого фактору розвитку лідерських якостей, зокрема в умовах інноваційного освітнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових акмеологічних і психолого-педагогічних розвідок з питання дослідження дає підстави констатувати інтенсивність наукового пошуку проблематики висвітлення поняття «зрілість», «особистісна зрілість», «психологічна зрілість», «професійна зрілість», «соціально-професійна зрілість» та «соціальна зрілість» особистості здобувача освіти. Так, теоретико-методологічні та професійно-педагогічні аспекти окресленої проблеми було розглянуто в працях українських (І. Бойко, Н. Гузій, Л. Долинська, О. Дубасенюк, С. Поліщук, Т. Хмурицька, О. Штепа та ін.) і зарубіжних учених (А. Адлер, Е. Клаперед, А. Маслоу, Г. Олпорт, Ф. Перлз, Дж. Роттер, Г. Салліван, В. Франкл, Е. Фром, Л. Хьєлл, В. Штерн та ін.). Велика кількість наукових праць присвячена різним аспектам формування особистісної та професійної зрілості особистості, визначенню сутності та складових елементів (С. Баранова, Н. Вінник, Ю. Гільбух, Г. Дьоміна, Дж. Ловінгер, Л. Потапчук, О. Темрук, В. Цина та ін.). Зокрема, з-поміж усіх наукових праць учених, знайшла своє відображення й проблема соціальної зрілості (Я. Галета, О. Ганжа, В. Гладкова, С. Данилов, І. Данченко, Л. Канішевська, Т. Комар, О. Коптєва, М. Левківський, А. Мудрик, В. Радул, Н. Семенів, Р. Харре, Р. Хмелюк, М. Школьна, Г. Яворська та ін.). Водночас, питання лідерських якостей також не було поза увагою учених як зарубіжних (Дж. Антонакис, Р. Бирнбаум, К. Бланшар, Е. Богардус, М. Вебер, Л. Картер, Ф. Массарик, Р. Стенберг, Ф. Фідлер та ін.), так і українських (Д. Алфімов, О. Біда, В. Бондаренко, Б. Головешко, Т. Гура, С. Калашнікова, О. Кокун, Ю. Панфілов, С. Резнік, О. Романовський, Л. Скібіцька, В. Ягоднікова та ін.). Не дивлячись на наявність достатньої кількості наукових праць з означеної проблематики, посеред учених досі існує широка дискусія щодо визначення поняття «соціальна зрілість», її складових етапів формування, а загально-

прийнятого формулювання дотепер не виведено. Зокрема, недостатньо вивчено проблему соціальної зрілості як важливого фактору розвитку лідерських якостей в умовах інноваційного освітнього середовища.

Мета статті полягає у аналізі та розкритті дефініції «соціальна зрілість» як важливого фактора розвитку лідерських якостей здобувачів освіти в умовах інноваційного освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. В умовах динамізму сьогоденних суспільних перетворень у соціокультурному, духовному та економічному житті сучасної України, в тому числі й через військову агресію, стрімкої цифровізації у всіх сферах життєдіяльності, наявності конкурентного середовища, викликають до життя потребу якісно нового рівня фахівців. Які вміють приймати та реалізовувати складні й нестандартні рішення в ситуації ринкової конкуренції, уникати стереотипи у професійній і особистісній сферах під час взаємодії, протистояти життєвим труднощам, можуть надавати підтримку тим, хто її потребує, умотивовані й готові та здатні до постійного особистісного та професійного розвитку. За таких обставин, висувуються додаткові вимоги до освітнього процесу закладу. Так, компетентнісний підхід до процесу навчання орієнтований як на формування компетенцій і компетентностей, так і моральних переконань, етичних цінностей і професійних та особистісно значущих якостей. З-поміж яких, важливо відзначити лідерські якості. До них відносимо відповідальність, комунікативність, креативність, харизматичність, ініціативність, соціальна активність, рішучість, ерудованість, націленість на результат, емпатійність, командність, впевненість у своїх рішеннях та діях тощо. Разом з тим, зазначимо, що саме лідерські якості є найбільш важливими для досягнення професіоналізму та успіху в особистому житті й майбутній професійній діяльності.

Відтак, оскільки аналізуємо соціальну зрілість як фактор розвитку лідерських якостей, необхідно розкрити сутність лідерських якостей. Тож, в наукових розвідках лідерські якості характеризуються як сукупність індивідуально-особистісних та соціально-психологічних властивостей особистості здобувача, що дозволяють йому виконувати роль лідера у групі та ставати успішним [8]. Аналіз наукових розвідок учених дає підстави стверджувати, що лідерські якості особистості це риси, які забезпечують її здатність і готовність виділитися у різних ситуаціях, приймати відповідальні рішення, використовувати інноваційні підходи та методи для вирішення поставлених цілей і завдань, успішно впливати на оточуючих, створювати позитивну соціально-психологічну атмосферу у соціальній спільноті. Наголосимо, що розвиток лідерських якостей у здобувачів освіти в умовах інноваційного освітнього середовища дозволить вирішити завдання підготовки високоефективних лідерів, здатних гнучко та швидко реагувати не

тільки на запити суспільства та потреби держави, що динамічно змінюються, але й на глобальні тенденції розвитку людства.

Одним з ключових факторів розвитку лідерських якостей у здобувачів освіти, визначаємо соціальну зрілість. Вважаємо, що соціальна зрілість визначає здатність здобувача освіти бути відповідальним, ініціативним, ефективно взаємодіяти, будувати довіру, вирішувати конфлікти та керувати групою чи командою. Зазначимо, що тільки зріла особистість у процесі розвитку може самостійно здійснювати свій вибір і завдяки цьому має можливість змінювати саму себе. Так, проблема розкриття феномену «зрілості особистості» вивчалась в філософії, психотерапії, психології особистості, психології розвитку, соціології педагогіки та акмеології. Відтак, А. Маслоу зрілу особистість представляє як таку, що розвивається незалежно, використовуючи свої природні ресурси. На думку автора, зрілій особистості характерна автономність, яка розкривається через незалежність, самоуправління, самовизначення, готовність нести відповідальність за себе, активний пошук рішень [12]. Водночас, К. Роджерс відзначає, що зріла особистість характеризується високим рівнем самоактуалізації, прагненням до рефлексії, відкритістю нового досвіду. Разом з тим, ключовим аспектом соціальної зрілості особистості автор виділяє її постійне бажання розвиватись [13]. Зі свого боку, висвітлюючи означену проблему, Г. Олпорт характеризував зрілу особистість як таку, що виявляє здатність брати участь у різних видах діяльності та радіти їм [2].

Як будь-яке комплексне, інтегральне явище зрілість складається з окремих складових. Водночас, найчастіше важливими складовими учені виділяють психологічну, особистісну, професійну та соціальну зрілість. Зокрема, дослідниця Н. Семенів зазначає, що зрілість особистості це соціально та психологічно обумовлений етап її розвитку, який відповідає за досягнення людиною рис самостійності та самодостатності. Також, авторка стверджує, що тільки соціально зріла особистість в змозі розуміти, усвідомлювати та внутрішньо сприйняти основні соціальні цінності, власні соціальні та громадянські права й обов'язки, ефективно засвоювати і сприймати загально соціальні та групові норми поведінки та співжиття, критично розглядати власний соціальний статус у суспільстві та професійному середовищі [9]. У той же час, Л. Овсянецька виділила психологічні риси зрілої особистості у сучасному її сприйнятті: розвинена Я-концепція; сформована сенсопошукова і ціннісно-смилова сфера життя; розвинений соціальний інтелект, максимально повна адаптація до життя; вміння приймати рішення, нести відповідальність за власні вчинки; здатність до самоаналізу, вміння долати життєві кризи; прагнення до самоактуалізації, до якомога повнішої самореалізації власних здібностей; наявність творчого потенціалу; наявність таких рис, як чесність, моральність, емпатія, активне, творче ставлення до

власного буття, самопізнання, відкритість досвіду, сформований світогляд [6]. Не менш цікавою є думка, О. Штепи, яка досліджуючи особистісну зрілість зазначає, що у її структуру входить соціальна, громадянська, трудова та духовна зрілість. Авторка стверджує, що соціальна зрілість виступає у якості соціального критерію переходу від дитячої до дорослої стадії онтогенезу, громадянська зрілість визначається високо свідомим ставленням людини до своїх обов'язків як члена громадянського суспільства, трудова (професійна) зрілість розкривається високим рівнем реалізації особистості у професійній сфері та набутті професійної компетентності [11]. В свою чергу, Г. Яворська визначає поняття соціально-професійна зрілість як стан особистості, що виникає як результат досягнення рівня розвиненості, при якому формуються соціальні та професійні якості, які в своїй сукупності найповніше виявляють соціально-професійну сутність самої особистості [12]. Разом з тим, учена окремо подає визначення феномену соціальної зрілості особистості. Авторка розглядає соціальну зрілість особистості, як процес і результат впливу на неї, що принципово адекватно відбивають сутність сучасного суспільства [12]. У той же час, М. Рай зазначає, соціальна зрілість виступає як рівень соціальних умінь і усвідомлення того, що індивід відповідає певним нормам, властивим конкретній віковій групі. Дослідник стверджує, що соціальна зрілість є певною мірою розвитку компетенцій особистості у міжособистісних відносинах, адекватності її поведінки, суджень та способів вирішення соціальних проблем [14]. Заразом, М. Школьна на основі аналізу філософської, соціологічної, психологічної, педагогічної літератури з проблеми дослідження розглядає соціальну зрілість як соціальну властивість особистості, яка виявляється у сформованості соціальних настановлень, ціннісному ставленні до соціальних норм, інших людей, якісному оволодінні сукупністю основних соціальних ролей, прояві соціальних якостей, здатності до професійної самореалізації [10]. Дещо схожою виступає думка Л. Канішевської, яка досліджуючи проблему виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів, стверджує, що соціальна зрілість виступає в якості інтегрованої властивості особистості, що має прояв у сформованості соціальних настановлень, спрямованих на свідому реалізацію суспільних норм і цінностей, проявів соціальних якостей, оволодіння сукупністю основних соціальних ролей, що дозволяють особистості компетентно діяти в усіх сферах суспільного життя. Погоджуємось з думкою авторки, що соціальна зрілість визначається активністю й відповідальністю особистості за події власного життя на основі рефлексії, розвивається у процесі соціальної взаємодії протягом усього життя людини [4]. Достатньо цікавою виступає визначення соціальної зрілості Т. Комар. Дослідниця характеризує соціальну зрілість, як одну з основних соціально обумовлених підструктур особистості, що здійснює значний вплив на формування професійної спрямованості та професійної

зрілості особистості, котра за своєю суттю також є результатом соціалізації особистості, навчання, виховання, особистісного та професійного становлення [5]. Зазначимо, на підставі аналізу наукових джерел було з'ясовано, що існує широке розмаїття підходів щодо розуміння дефініції «соціальна зрілість», що пояснюється складністю і багатогранністю даного явища.

Закцентуємо увагу на тому, що у психології дефініція «соціальна зрілість» розглядається через соціальні настановлення, ціннісні орієнтації, для вирішення проблем керівництва, лідерства та соціальних конфліктів тощо. В свою чергу, педагогіка соціальну зрілість розглядає, переважно, в контексті соціалізації, процесів формування й розвитку та виховних систем. Водночас, у межах цього дослідження, соціальну зрілість будемо розглядати як сукупність інтегрованої, комплексної здатності та готовності здобувача освіти до самостійного, відповідального визначення власної соціальної позиції, за допомогою якої її особистісний, соціальний, комунікативний, творчий та професійний потенціал будуть реалізовуватись в повному обсязі. При цьому слід розуміти, що зрілість особистості здобувача освіти забезпечується, відповідно, не тільки високим рівнем соціального, але й особистісного розвитку. Саме тому соціальну зрілість потрібно розглядати як комплексну характеристику, що включає, з одного боку, соціальну, з іншого – особистісну зрілість.

Складовими елементами соціальної зрілості здобувача освіти в інноваційному освітньому середовищі є когнітивний, мотиваційний, поведінковий та аналітико-рефлексивний компоненти. Відповідно до цих окреслених компонентів, визначаємо основні показники соціальної зрілості здобувача освіти, які були відображені у схемі (рис.1).

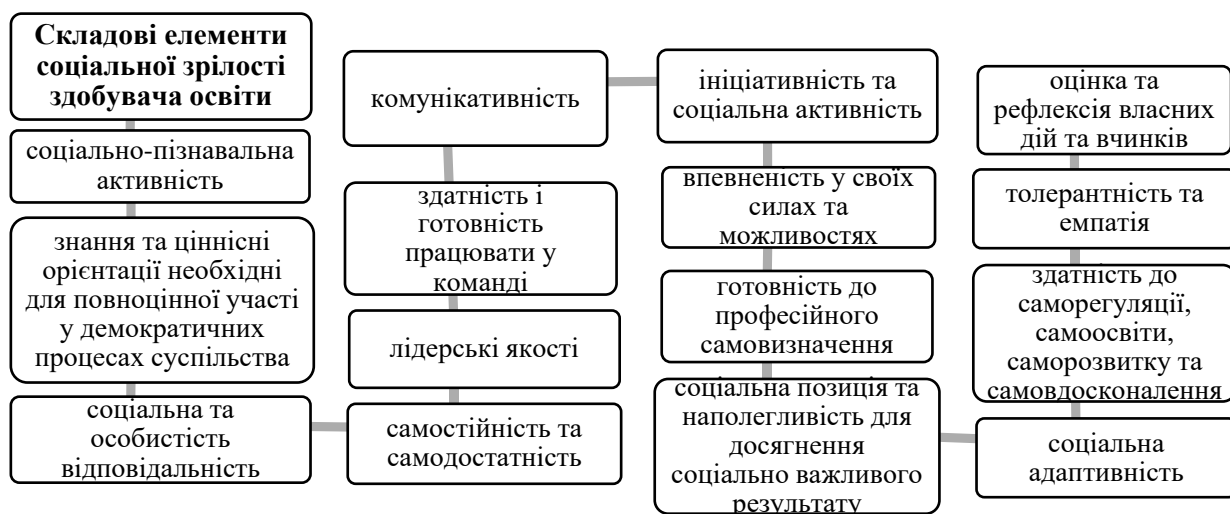

Рис.1. Показники соціальної зрілості здобувача освіти

З представленої вище схеми видно показники соціальної зрілості здобувача освіти, одним з важливих, з-поміж усіх, виступає соціальна та особистісна відповідальність. Так, соціально зрілим є саме той здобувач який здатний і готовий взяти на себе відповідальність за себе, свої вчинки, дії, рішення та за інших в навколишньому складному, швидко мінливому інноваційному освітньому середовищі. Водночас, тільки соціально зріла особистість у процесі свого формування та розвитку, може самостійно робити власний вибір, завдяки якому змінює себе і оточуючих. Це потребує наявності сформованої та розвинутої самостійності та самодостатності особистості. Також, чим більше у неї зростає здатність до подальшого розвитку саморегуляції, самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення, тим більш зрілою у соціально-психологічному сенсі стає особистість.

Враховуючи кількість показників, розуміємо, що формування та розвиток соціальної зрілості здобувача освіти дуже складний і тривалий процес, під час якого всі елементи взаємодіють та інтегруються між собою, тим самим доповнюючи й збагачуючи один одного. Так, за наявності соціальної активності та соціальної відповідальності у здобувача освіти у процесі здійснення ним соціальної діяльності, відбувається формування та розвиток соціальної зрілості. В свою чергу, результат соціальної діяльності виступає у якості набутого ним соціального досвіду, Що має вираз у синтезі знань про соціальну дійсність, готовності та здатності здійснення різними способами та засобами соціальну діяльність, умінь і навичок емоційних відносин.

Підкреслимо, соціальна зрілість пов'язана з професійно та особистісно важливими якостями. Які є необхідними як для майбутньої професійної діяльності здобувача освіти, так і для його життєдіяльності у суспільстві. До них відносимо такі:

- лідерські якості,
- організаторські якості,
- комунікативні якості,
- соціальна адаптивність,
- соціальна та особистісна відповідальність,
- креативність,
- ініціативність,
- соціальна активність,
- соціальна орієнтованість,
- націленість на результат,
- командність,
- впевненість у своїх рішеннях та діях,
- стресостійкість,
- конфліктостійкість,

- самостійність,
- самодостатність,
- саморегуляція,
- соціальна толерантність,
- емпатійність,
- рефлексивність.

Всі ці якості розвиваються в умовах інноваційного освітнього середовища в процесі підготовки здобувачів у закладі освіти. За таких обставин, рівень сформованості та розвитку соціальної зрілості особистості можна оцінювати, виходячи із ступеня сформованості окреслених професійно та особистісних якостей.

Варто зауважити, що соціально зріла особистість володіє високим рівнем розвитку соціального інтелекту, умінь та навичок, які є необхідними для соціально спрямованої діяльності здобувача освіти. Така особистість здатна усвідомлювати свої особистісні та професійні цілі та плани, життєві орієнтири, ідеали, цінності, окрім того розуміє, що чекає від неї соціальна спільнота та суспільство загалом. Разом з тим, соціально зріла особистість дотримується норм і правил, прийнятих у суспільстві, орієнтується на групові й суспільні цінності, усвідомлює та співвідносить зовнішні впливи та вимоги із власними бажаннями, прагненнями, ціннісними орієнтаціями, домаганнями, цілями та планами, потенційними можливостями та здібностями. Заразом, така особистість здатна успішно виконувати соціальні ролі, зумовлені її соціальною позицією, на основі соціальних знань, умінь і навичок взаємодії, гнучкої поведінки в різних ситуаціях, здатності досягнення цілей, розвиненості професійно та особистісно важливих якостей, які дозволяють швидко адаптуватися до соціальної спільноти.

Слід підкреслити, що результат формування та розвитку соціальної зрілості здобувачів освіти, можна спостерігати також, через їх соціальну адаптивність, здатність до саморегуляції, самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації в освітньому процесі та у майбутній професійній діяльності, зокрема усвідомлення професійної перспективи, зміну мотиваційно-ціннісних орієнтацій, подолання труднощів і перешкод у процесі організації та виконання самостійної роботи. Соціальна зрілість здобувача освіти забезпечує його успішну адаптацію до реалій і умов сучасного суспільства й держави та підґрунтям на якому у майбутньому формується й розвивається професійна зрілість. У той же час, сформована та розвинута соціальна зрілість здобувача освіти дозволяє йому досягнути власної суб'єктності, яка складає основу його соціальної поведінки. У науковій літературі, суб'єктність особистості може виявлятися як розуміння й інтерпретація соціального оточення, ставлення людини до інших, можливість контролювати зовнішні події, відповідальність особистості за вступ з іншими

у взаємнини, співробітництво, вплив на суспільство, в тому числі турботи про інших, здійснення соціально-корисних учинків тощо [3].

Також, важливо наголосити на тому, що соціально зрілий здобувач освіти має проактивну життєву позицію, проявляє активність у реалізації власних та суспільних цілей, здатний і готовий впевнено та наполегливо відстоювати свої права, за потреби – права інших, при цьому не порушуючи прав оточуючих. Більш того, такий здобувач може здійснювати самооцінку, самоаналіз та саморефлексію власних дій та вчинків, які забезпечують його самовдосконалення та успішність як у особистісній, так і професійній життєдіяльності.

Необхідно відзначити, що соціальна зрілість, як впливає з аналізу сучасної наукової літератури, не є сталим утворенням, а формується у здобувача в процесі його дорослішання в освітньому середовищі закладу. Відтак, ступінь її прояву, також буде змінюватися, через те, що змінюється спрямованість особистості та зміст реальних процесів навчання, виховання та самоосвіти в інноваційному освітньому середовищі закладу. Саме інноваційне освітнє середовище закладу виступає тим місцем в якому найбільше часу проводять здобувачі та відбувається комунікація й взаємодія всіх учасників освітнього процесу. Авжеж, інноваційне освітнє середовище закладу формує та розвиває особистість, але не безпосередньо, а через особливу організацію. Якраз за допомогою організації інноваційного соціокультурного простору відбувається вплив на мотивацію здобувачів до навчання, формується сприятлива й доброзичлива атмосфера, задовольняються потреби в комунікації, взаємодії та співпраці. Водночас, інноваційне освітнє середовище забезпечує саморозвиток вільної і соціально активної особистості, реалізацію її особистісного, соціального, творчого потенціалу в якому відбувається становлення здобувача. Разом з тим, інноваційне освітнє середовище спрямоване на створення умов за яких відбувається інтеграція різних видів творчої, соціальної, науково-дослідної та проєктної діяльності, що сприяють залученню здобувачів освіти до різноманітної особистісної, соціальної та професійно важливої практичної роботи. Більш того, у такому середовищі найбільш повно актуалізуються міжособистісні та міжгрупові механізми успішного саморозвитку здобувача. Тож, інноваційне освітнє середовище закладу здійснює чималий вплив на здобувача, зокрема на формування та розвиток його соціальної зрілості. Безумовно, здобувач змінюється саме в інноваційному освітньому середовищі та через і за допомогою цього середовища. Зовнішні впливи освітнього середовища переробляються здобувачем і перетворюються на внутрішні настановлення, погляди, світогляд, уявлення, що визначають його майбутню поведінку в суспільстві та взаємовідносини з оточуючими й самим собою.

Здійснивши глибокий теоретичний аналіз соціальної зрілості особистості, дійшли до висновку про те, що соціальна зрілість виступає одним з важливих факторів у розвитку лідерських якостей в умовах інноваційного освітнього середовища, а її вплив може виявлятися у різних аспектах і рівнях. Безсумнівно існує беззаперечний взаємозв'язок між соціальною зрілістю та розвитком лідерських якостей здобувача освіти. Зокрема, тільки соціально зрілий лідер виявляє високий рівень емпатії та співпереживання, здатний розуміти та відчувати потреби, проблеми та емоції інших членів команди, сприяє побудові ефективних міжособистісних відносин, володіє високим рівнем комунікативних навичок, чітко та ефективно спілкується з іншими, уміє вислуховувати та допомагати вирішувати конфлікти.

Лідерство вимагає здатності побудови довіри та позитивних відносин. Соціально зрілий лідер виявляє розуміння та повагу до інших, що сприяє формуванню єдиної та згуртованої команди, де всі підтримують один одного та рухаються у напрямку досягнення поставленої цілі. Завдяки соціальній зрілості здобувача відбувається розвиток навичок співпраці та командної роботи. Адже, саме здобувач освіти зі сформованими лідерськими якостями, який розуміє сутність групової динаміки, може ефективно організовувати та спрямовувати зусилля всієї команди на досягнення спільних цілей. Окрім того, соціально зрілий лідер виявляє високу ефективність у вирішенні конфліктів. Уміння сприймати та адекватно реагувати на різні погляди у групі допомагає уникати зростання конфліктів та забезпечує гармонійну взаємодію команди. Разом з тим, соціально зрілий лідер виявляє високий рівень соціальної відповідальності за свої дії та вчинки, що дозволяє йому ефективно керувати та не боятись приймати рішення навіть у складних ситуаціях.

Насамкінець, соціальна зрілість виявляється в здатності лідера бути наставником, надихати та допомагати у розвитку інших членів команди, сприяючи їхньому особистісному та професійному зростанню.

Висновки. Проведений аналіз виявив особливу актуальність і гостроту проблеми формування соціальної зрілості здобувача освіти як фактору розвитку лідерських якостей в умовах інноваційного середовища у світлі динамічного соціально-економічного та духовного розвитку суспільства і держави загалом. Відтак, зростання інтересу до вивчення впливу соціальної зрілості на лідерські якості обумовлено необхідністю підготовки молодого покоління до викликів сучасності. Лідер, який володіє високою соціальною зрілістю, може ефективно керувати командою, сприяти інноваційному розвитку та впроваджувати новаторські ідеї в освітній процес. За таких обставин, формування та розвиток соціальної зрілості здобувача освіти має стати пріоритетним напрямом у розвитку системи професійної підготовки. Так, оскільки кожна професійна діяльність має певні особливості, то це формування та розвиток повинні здійснюватися в процесі підготовки у закладі освіти, що й визначає напрямки подальших досліджень.

Література:

1. Галета Я. В. До питання дослідження соціальної зрілості особистості в умовах оновлення інформаційної культури суспільства. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. 2018. Вип. 166. С. 64–68.
2. Данилов С. О. Науковий зміст категорії «соціально-професійна зрілість особистості». *Наукові записки*. Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. Вип. 192. С. 175–180.
3. Данченко І. О. Теоретичні та методичні засади формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів : дис. ... д. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2019. 674 с.
4. Канішевська Л. В. Теоретико-методичні основи виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2011. 512 с.
5. Комар Т. В. Соціальна зрілість особистості як чинник становлення професійної зрілості психолога. *Проблеми сучасної психології*. 2016. Вип. 34. С. 200–210.
6. Овсянецька Л. П. До питання про психологічні критерії зрілої особистості. *Актуальні проблеми психології*. Київ : Інститут психології Г. С. Костюка АПН України, 2001, Том 1. Ч. 2. С. 105–110.
7. Радул В. В. Критерії соціальної зрілості особистості. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2017. Вип. 36. С. 210–218.
8. Романовський О. Г. Лідерські якості в професійній діяльності. Харків : НТУ «ХП», 2017. 143 с.
9. Семенів Н. Психологічні аспекти дослідження рівня особистісної зрілості. *Молодий вчений*. 2019. № 11(75), 743–749.
10. Школьна М. С. Виховання соціальної зрілості студентів аграрних коледжів у позааудиторній діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2018. 314 с.
11. Штепа О. С. Особистісна зрілість: Модель. Опитувальник. Тренінг : монографія. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 210 с.
12. Яворська Г. Х. Формування соціально-професійної зрілості у курсантів – майбутніх офіцерів міліції: теоретико-методологічний аспект : монографія. Одеса : Вид-во Одеського юридичного інституту НУВС, 2005. 248 с.
13. Hjelle L., Ziegler D. *Personality Theories: Basic Assumptions, Research*. New York : McGraw-Hill, 1992. 603 p.
14. Raj M. Role of Social Maturity in Academic Achievement of High School Students. *International Journal of Applied Research*. 2015. № 1 (7). P. 44–46.

References:

1. Haleta Ya. V. (2018) Do pytannia doslidzhennia sotsialnoi zrilosti osobystosti v umovakh onovlennia informatsiinoi kultury suspilstva [To the question of the study of the social maturity of the individual in the conditions of updating the information culture of the society]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukrainskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka*. Vyp. 166. S. 64–68 [in Ukrainian].
2. Danylov S. O. (2021) Naukovyi zmist katehorii «sotsialno-profesiina zrilist osobystosti» [The scientific content of the category «social and professional maturity of the individual»]. *Naukovi zapysky*. Kropyvnytskyi : RVV TsDPU im. V. Vynnychenka. Vyp. 192. S. 175–180 [in Ukrainian].
3. Danchenko I. O. (2019) Teoretychni ta metodychni zasady formuvannia sotsialnoi zrilosti studentiv vyshchychk ahrarnykh navchalnykh zakladiv [Theoretical and methodical principles of formation of social maturity of students of higher agricultural educational institutions] : dys. ... d. ped. nauk : 13.00.07. Kyiv. 674 s. [in Ukrainian].

4. Kanishevska L. V. (2011) Teoretyko-metodychni osnovy vykhovannia sotsialnoi zrilosti starshoklasnykiv zahalnoosvitnikh shkil-internativ u pozaurochnii diialnosti [Theoretical and methodological foundations of education of social maturity of high school students of boarding schools in extracurricular activities] : dys. ...d-ra. ped. nauk. Kyiv, 2011. 512 s. [in Ukrainian].
5. Komar T. V. (2016) Sotsialna zrilist osobystosti yak chynnyk stanovlennia profesiinoi zrilosti psykholoha [Social maturity of the individual as a factor in the professional maturity of a psychologist]. *Problemy suchasnoi psykholohii*. Vyp. 34. S. 200–210 [in Ukrainian].
6. Ovsianetska L. P. (2001) Do pytannia pro psykholohichni kryterii zriloi osobystosti [To the question of the psychological criteria of a mature personality]. *Aktualni problemy psykholohii*. Kyiv : Instytut psykholohii H. S. Kostiuksa APN Ukrainy. Tom 1. Ch. 2. S. 105–110 [in Ukrainian].
7. Radul V. V. (2017) Kryterii sotsialnoi zrilosti osobystosti [Criteria of social maturity of the individual]. *Naukovyi visnyk Izmail'skoho derzhavnogo humanitarnoho universytetu*. Vyp. 36. S. 210–218 [in Ukrainian].
8. Romanovskiy O. H. (2017) Lideriski yakosti v profesiinii diialnosti [Leadership qualities in professional activity]. Kharkiv : NTU«KhPI». 143 s. [in Ukrainian].
9. Semeniv N. (2019) Psykholohichni aspekty doslidzhennia rivnia osobystisnoi zrilosti [Psychological aspects of research on the level of personal maturity]. *Molodyi vchenyi*. № 11(75), 743–749 [in Ukrainian].
10. Shkolna M. S. (2018) Vykhovannia sotsialnoi zrilosti studentiv ahrarnykh koledzhiv u pozaaudytorunii diialnosti [Education of social maturity of students of agricultural colleges in extracurricular activities] : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07. Uman. 314 s. [in Ukrainian].
11. Shtepa O. S. (2008) Osobystisna zrilist: Model. Opytuvalnyk. Treninh [Personal maturity: Model. Questionnaire. Training]. : monohrafiia. Lviv : LNU imeni Ivana Franka. 210 s. [in Ukrainian].
12. Yavorska H. Kh. (2005) Formuvannia sotsialno-profesiinoi zrilosti u kursantiv – maibutnikh ofitseriv militsii: teoretyko-metodolohichni aspekt [Formation of social and professional maturity in cadets – future police officers: theoretical and methodological aspect] : monohrafiia. Odesa : Vyd-vo Odeskoho yurydychnoho instytutu NUVS. 248 s. [in Ukrainian].
13. Hjelle L., Ziegler D. (1992) Personality Theories: Basic Assumptions, Research. New York : McGraw-Hill. 603 p. [in United States].
14. Raj M. (2015) Role of Social Maturity in Academic Achievement of High School Students. *International Journal of Applied Research*. Brahmi Education and Research Society. № 1 (7). P. 44–46. [in India].

